

Välikirje 26.10 2007

Selvityshenkilö Mika Vuorela

TYÖTÄ HALUAVILLE TYÖVOIMAPALVELUJA

Selvitys kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työllistymisestä ja työelämään paluun edistämisestä

Johdanto

Työministeri Tarja Gronberg asetti 20.8.2007 selvityshenkilön, jonka tehtävänä on selvittää kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työllistymistä ja työelämään paluun edistämistä. Selvityshenkilönä toimii koulutusjohtaja Mika Vuorela. Selvitystyö valmistuu 29.2.2008 mennessä. Selvitystyön välikirje valmistuu 15.10.2007.

Toimeksiannon lähtökohtana on hallitusohjelman tavoite lisätä kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työelämään osallistumista. Suurten ikäluokkien jäädessä syrjään tulee työvoiman tarjonta vähenemään ja yhteiskunnan huoltoaste kasvamaan. Työkyvyttömyyseläkkeiden kokonaismäärän nousu kohottaa huoltoastetta ja uhkaa syrjäyttää henkilöitä pysyvästi työmarkkinoilta. Asia on ollut esillä kotimaisessa poliittisessä keskustelussa. Lisäksi siihen on kiinnittänyt huomiota kansainvälinen valuuttarahasto IMF Suomea koskevassa raportissaan toukokuussa 2007.

Tässä välikirjeessä kuvataan selvitystyön kohderyhmä, määritellään sen laajuutta ja henkilöiden halukkuutta työllistyä. Toimeksiannon mukaisesti välikirjeessä esitetään jo vuonna 2008 vaikuttavia toimenpiteitä. Ne keskittyvät työvoimahallinnon palveluiden kehittämiseen niin, että kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevat työhön pyrkivät henkilöt voivat olla hallitulla tavalla työvoimatoimiston täysivaltaisia asiakkaita ja että julkisen työvoimapalvelun toimenpiteet tukevat realistisesti ja tarkoituksenmukaisesti heidän työllistymistään.

Välikirjeen esitykset tulevat muodostamaan osan varsinaisen selvitysraportin toimenpide-esityksistä.

Toimeksiannon perustelut

Toimeksiannon perusteluissa mainitaan:

- 1) Työelämän kehittämistavoitteena on joustavuuden lisääminen ja työllisyysasteen nostaminen
- 2) Eräs työelämän jäykkyyden ilmentymä on työkykyisyyden ja työkyvyttömyyden jyrkkä raja, jonka seurauksena työkyvyttömyysjärjestelmän piiriin pääseminen samoin kun sen piiristä työelämään palaaminen on vaikeaa.
- 3) Työllisyysasteen nostamistavoitteen kannalta on heikosti hyödynnetty pitkän työkyvyttömyyden jälkeen kuntoutuvien henkilöiden mahdollisuutta palata työelämään.
- 4) Työkyvyttömyysjärjestelmästä on kehittynyt suljettu järjestelmä jota ei voida pitää kansalaisyhteiskunnan periaatteiden ja työllisyyspolitiikan kannalta hyväksyttävänä.

Toimeksiannon tavoite on selvittää kolme asiakokonaisuutta:

- 1) Selvittää kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työllistymismahdollisuudet.
- 2) Tehdä kehittämissuhteita työelämään paluun edistämiseksi.
- 3) Yksityiskohtana selvittää hallitusohjelman kohtaan 10.10 sisältyvä sosiaalisia yrityksiä koskevat, mielenterveyskuntoutujien asemaan liittyvät näkökohdat. Hallitusohjelman kohta 10.10 on ” Sosiaalisten yritysten lainsäädäntöä tarkistetaan siten, että mielenterveyskuntoutujat, kuntoutustuella olevat henkilöt ja eläkkeen lepäämään jättäneet henkilöt työllistyvät sosiaalisiin yrityksiin nykyistä paremmin.”

Työllistymismahdollisuudet

Selvitystyössä kartoitetaan kohderyhmässä oleva työvoiman tarjonta ja hahmotellaan todennäköistä työvoiman kysyntää ja siihen liittyviä tekijöitä. Väliraportissa keskitytään työvoiman tarjonnan arvioimiseen. Loppuraportissa pyritään ottamaan kantaa myös työvoiman kysyntään ja siihen liittyviin tekijöihin.

Työministeri Tarja Cronberg ja useat haastatellut asiantuntijat ovat painottaneet, että työkyvyttömyyseläkkeeltä työelämään pyrkimisen täytyy perustua vapaaehtoisuuteen. Tämä on työvoiman tarjonnan arvioinnin lähtökohta selvitystyössä.

Kehittämissuhteet

Väliraportin kehittämissuhteet keskittyvät kohderyhmän mahdollisuuksien parantamiseen päästä työvoimatoimiston asiakkaiksi ja saada palveluja. Asiakkuus julkisissa työvoimapalveluissa on kaikkien myöhemmin esitettyjen toimenpiteiden perusta.

Potilas- ja vammaisjärjestöjen asiantuntijoiden yhteinen näkemys on, että tällä hetkellä kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevia palvellaan heikosti työvoimatoimistoissa. Tosin on myönteisiä poikkeuksia: hyvää palvelua ja näyttöä onnistuneesta työllistymisestä on myös olemassa. Kuva palvelujen piiriin

pääsemisestä ja palvelujen saatavuudesta on kirjava, eikä sitä voida pitää yhdenvertaisuusperiaatteiden mukaisena.

Hallitusohjelman kohta 10.10 tavoitteiden toteutuminen on sidoksissa asiakkuuden muodostumiseen työvoimatoimistoon ja siellä saatavaan asiantuntevaan palveluun. Laissa sosiaalisista yrityksistä määritellään näihin työllistyvien kohderyhmän olevan työvoimatoimistojen asiakkaina olevia työnhakijoita.

Selvitystyön kokonaisuus tulee muodostumaan työvoimapalveluihin, sosiaaliturvan joustavuuteen ja kannustavuuteen sekä työelämän kehittämiseen liittyvistä esityksistä. Väliraportin näkökulmat ovat vielä osin alustavia ja tulevat tarkentumaan varsinaisessa selvitysraportissa.

Avainkäsitteet

Työkyvyttömyys eläkejärjestelmässä: Kun alle 63-vuotiaan henkilön sairaus alentaa hänen työkykyään vähintään vuoden ajan, hän voi saada työntekijän eläkelain mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen. Työkyvyn alenemaa arvioitaessa otetaan huomioon henkilön jäljellä oleva työkyky, johon vaikuttavat mm. ikä, koulutus ja työkokemukseen perustuva ammattitaito.

Kansaneläkelaiissa työkyvyttömänä pidetään henkilöä, joka on sairauden, vian tai vamman takia kykenemätön tekemään ammattiaan vastaavaa tai muuta siihen verrattavaa työtä, jota on pidettävä hänen ikänsä, ammattitaitonsa sekä muut seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja joka turvaa kohtuullisen toimeentulon. Työkyvyttömyyseläke myönnetään määräajaksi tai toistaiseksi. Määräajaksi myönnetty työkyvyttömyyseläke on kuntoutustuki.

Kuntoutustuki: Jos henkilön työkyky voi palautua hoidon tai kuntoutuksen avulla, eläke myönnetään määräajaksi kuntoutustukena. Kuntoutustuki myönnetään hakijan kuntoutumisen edistämiseksi niin pitkäksi ajaksi kun hakijan arvioidaan olevan työkyvyttö. Sitä myönnettäessä on varmistettava, että hakijalle on laadittu hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Kuntoutustuki voidaan myöntää myös hoito- tai kuntoutussuunnitelman valmistelun ajaksi.

Toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke: Kun työhön paluu on epätodennäköistä, eläke myönnetään toistaiseksi jatkuvana työkyvyttömyyseläkkeenä. Työkyvyttömyyseläke lakkautetaan, jos eläkkeensaaja tulee työkykyiseksi.

Kansaneläkelain (voimaan 1.1.2008) mukainen eläkkeen lepäämään jättäminen: Kelan työkyvyttömyyseläkkeen saaja saa ansaita vähemmän kuin 588,66 euroa kuukaudessa ilman, että se vaikuttaa hänen työkyvyttömyyseläkkeensä maksamiseen.

Edelleen kansaneläkelaki määrittelee: Jos eläkkeensaaja, jonka terveydentilassa ei ole tapahtunut eläkkeen myöntämisen jälkeen olennaista muutosta, ansaitsee enemmän kuin 588,66 euroa, täysimääräinen toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke jätetään lepäämään työssäoloajaksi. Eläkkeen voi jättää lepäämään vähintään kuuden kuukauden ja enintään viiden vuoden ajaksi. Henkilölle, jonka eläke on jätetty lepäämään, myönnetään enintään 24 kuukauden ajaksi vammaisetuksista annetun lain mukainen ylin vammaistuki.

Henkilöä ei pidetä eläkkeensaajana, jos työkyvyttömyyseläke on jätetty lepäämään. Eläkkeen maksaminen aloitetaan uudelleen, kun henkilö on lopettanut työnteon tai hänen ansiotulonsa ovat vähentyneet alle 1 momentissa säädetyn tulorajan.

Jollei lepäämään jätettyä eläkettä ole Kansaneläkelaitoksen pyytämällä ilmoituksella vaadittu maksettavaksi uudelleen viiden vuoden kuluessa eläkkeen lepäämään jättämisestä, katsotaan se ilman eri päätöstä lakanneeksi.

Työnhakija: Työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmään työnhakijaksi rekisteröity henkilöasiakas, joka on pitänyt työhakemuksensa voimassa.

Vajaakuntoinen: Työhallinnon henkilöasiakas, jonka mahdollisuudet saada sopivaa työtä, säilyttää työ tai edetä työssä, ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden takia.

Työvoimapolitiittinen näkökulma

Työhallinnon toimintasuunnitelman mukaisesti selvitystyö kartoittaa niitä työvoimavaroja, jotka ovat työvoiman ulkopuolelta vedettävissä takaisin työelämään. Selvitystyön näkökulma on toimeksiannon mukaisesti työeläkejärjestelmän piirissä olevat työhön pyrkivät henkilöt. Selvityksen tavoitteena on esittää keinoja, joilla tämän työvoiman saaminen työvoiman piiriin toteutuisi. Tärkein julkisen vallan keino tukea työllistymistä ovat julkiset työvoimapalvelut. Selvitystyön väliraportti keskittyy työvoimapalvelujen toiminnan kehittämiseen asiakaslähtöisesti siten, että työvoimapalvelut palvelisivat myös selvityksen kohteena olevaa ryhmää.

Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelmassa yhtenä tavoitteena on, että jokainen kansalainen voi työtä tekemällä osallistua osaamisensa ja kykyjensä mukaan yhteiskunnan rakentamiseen. Yksi hallitusohjelmaan kirjattu keino tähän tavoitteeseen pääsemiseksi on työnvälityksen kehittäminen asiakaslähtöiseksi. Toinen hallitusohjelman keino työelämään osallistumisen lisäämiseksi on tavoite, että kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden ja mielenterveyskuntoutujien on mahdollista työllistyä nykyistä paremmin sosiaalisiin yrityksiin. (Hallitusohjelma)

Hallituksen työvoimapolitiittisen strategian yksi päätavoite on työllisyysasteen nostaminen noin 72 prosenttiin vuoteen 2011 mennessä. Työllisyysasteen nostamisen tarve perustuu siihen, että suurten ikäluokkien poistuessa työelämästä työvoiman tarjonta vähenee. Aikavälillä 2007 – 2011 työvoiman tarjonnan oletetaan vähenevän vähintään 22 000 henkilöä. Tässä positiivisessa arvioissa on otettu huomioon tavoiteltu kehitys, että työhön osallistumisen taso nousee ikäryhmittäin ja tasoittaa ikääntymisen suoraa vaikutusta työvoiman tarjontaan. Strategisena tavoitteena on työvoiman tarjonnan lisääminen poliittisilla päätöksillä ja työmarkkinoiden toimintaa parantamalla. Yhtenä työvoiman tarjontaa lisäävänä lähteenä on nähty sellaisten henkilöiden tuleminen työelämään, jotka tähän asti ovat olleet työmarkkinoiden ulkopuolella. (Työhallinnon toiminta ja taloussuunnitelma vuosille 2008-2011)

Työvoiman saatavuudessa ei nähdä olevan pitkällä aikavälillä syntymässä määrällistä työvoimapulaa, vaikka työvoima vähenee suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Sen sijaan työvoiman saatavuudessa arvioidaan esiintyvän aikaisempaa enemmän

työvoimakapeikkoja liittyen työvoiman tarjonnan ja kysynnän kohtaamiseen. Joskus syynä on tarvittavan osaamisen puute, toisinaan se, että työvoiman tarjonta ja kysyntä eivät kohtaa alueellisesti.

Keskeisenä ratkaisuna saatavuuden ongelmiin nähdään kotimaisen käyttämättömän työvoiman saaminen käyttöön. Siihen arvellaan kuuluvan työttömiä ja niitä työvoiman ulkopuolella olevia henkilöitä, jotka ovat vedettävissä takaisin työelämään tai joiden ajautuminen työvoiman ulkopuolelle on ehkäistävissä. Täten voidaan nostaa työllisyysastetta ja siten keventää sosiaalimenojen rahoitustarvetta. (Työhallinnon toiminta ja taloussuunnitelma vuosille 2008-2011)

Työvoimapalvelut ovat julkisen vallan keino edistää työvoiman saatavuutta. Niitä säätelee laki julkisista työvoimapalveluista. Palvelujen tavoite on lain mukaan pitää yllä ja edistää työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa työmarkkinoilla, turvata työvoiman saatavuutta, torjua työttömyyttä sekä järjestää työtä hakeville mahdollisuuksia tehdä työtä. Julkisten työvoimapalvelujen toteuttamista ohjaa hallituksen työvoimapoliittinen ohjelma.

Kuvaus työkyvyttömyyseläkkeellä olevista henkilöistä

Suomessa oli vuonna 2005 työkyvyttömyyseläkkeellä yhteensä 257 000 henkilöä. Enintään 44-vuotiaita työkyvyttömyyseläkkeen saajia oli yhteensä 43 000 henkilöä. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyy vuosittain noin 28 000 henkilöä. Työkyvyttömyyseläkkeiden kokonaismenot ovat vuodessa noin 3 miljardia euroa. Tilastotarkastelun lähteenä ovat Eläketurvakeskus tilastot 31.12.2005, kaikki Suomessa asuneet eläkettä saavat henkilöt.

Työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen perusteina suurimmat päädiagnoosiryhmät ovat pääluokka *mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt* 43,2 % työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (111 673 henkilöä) sekä pääluokka *tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairaudet* 24,2 % työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (62 284 henkilöä). Kolmanneksi suurimman diagnoosien pääluokan aseman jakavat *hermostosairaudet* 7,6 % työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (19 496 henkilöä) ja *verenkiertoelinten sairaudet* 7,6 % työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (19 496 henkilöä). Yhteensä nämä neljä suurinta pääluokkaa muodostavat 82,6 % työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden päädiagnooseista. Jäljelle jäävän 17,4 % prosenttien kohdalla päädiagnoosi jakautuu kymmenen eri päädiagnoosiluokan kesken. Tarkasteltaessa lähemmin päädiagnoosiluokkia niistä nousee esiin eräitä huomionarvoisia piirteitä.

Suurimmasta päädiagnoosiryhmästä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt on eroteltavissa kaksi merkittävää sairausryhmää. Sairausryhmä *skitsofrenia, neuroosit, mieliala- ja persoonallisuus- ja käytöshäiriöt ym.* muodostaa 33,5 % kaikista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (86 161 henkilöä). Toinen pääluokan suuri sairausryhmä on *älyllinen kehitysvammaisuus* 6,5 % kaikista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (16 625 henkilöä).

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt -pääryhmästä on huomattava erityispiirteitä ryhmän ikärakenne. Kaikista 43 000:sta enintään 44-vuotiaasta työkyvyttömyyseläkkeellä olevasta henkilöstä mielenterveyden ja käyttäytymisen

häiriöiden vuoksi eläkkeellä oli kaksi kolmasosaa (67 % eli 29 000 henkilöä). Nuoret työkyvyttömyyseläkkeellä olevat henkilöt sijoittuvat yleensä tähän pääryhmään.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden pääryhmästä on lisäksi syytä nostaa esiin yksittäisenä diagnoosina *mielialahäiriöt eli masennussairaudet*. Niiden seurauksena työkyvyttömyyseläkkeellä oli 39 000 henkilöä, eli 15 % kaikista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista. Mielialahäiriödiagnoosien vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle jääneet muodostavat lähes viidenneksen (18,5 % / 5061 henkilöä) kaikista vuonna 2005 työkyvyttömyyseläkkeelle jääneistä henkilöistä.

Toiseksi suurin päädiagnoosiryhmä on tuki- ja liikuntaelinten ja sidoskudoksen sairaudet. Suurin sairausryhmän tässä pääryhmässä on *selkäsairaudet*, joka muodostaa 11 % kaikista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (29380 henkilöä), *nivelrikot* muodostavat 6 % kaikista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (15 539 henkilöä) ja *nivelreuma* muodostaa 2,5 % kaikista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (6 195 henkilöä). Tämän ryhmän ikärakenne painottuu 55-64 vuotiaisiin henkilöihin, jotka muodostavat 77% (48 387 henkilöä) tästä ryhmästä. Enintään 44-vuotiaita henkilöitä tässä ryhmässä on 5 % (2 244 henkilöä) kaikista enintään 44-vuotiaasta työkyvyttömyyseläkkeellä olevista henkilöistä.

Kolmanneksi suurimman pääluokan jakavat hermostosairaudet ja verenkiertoelinten sairaudet. Hermostosairauksien suurimmat pääryhmät ovat *MS-tauti*, jonka vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä on 3 424 henkilöä ja *epilepsia*, jonka vuoksi eläkkeellä on 2 606 henkilöä. Hermostosairaudet aiheuttavat työkyvyttömyyttä erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä, yli 55-vuotiaiden muodostaessa 48 % pääluokassa eläkkeellä olevista. Verenkiertoelinten sairauksissa työkyvyttömyyseläkkeen ensisijainen syy on *aivoverisuonten sairaudet* (8 110 henkilöä) ja *iskeemiset sydänsairaudet* (6 924 henkilöä). Verenkiertoelinten sairaudet painottuvat selkeästi vanhimpaan ikäryhmään, yli 55-vuotiaita on 80 % pääluokkaan kuuluvista.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien halukkuus työllistyä

Selvitystyön asettajan ja selvitystyön yhteydessä haastateltujen muiden asiantuntijoiden lausunnoissa on pidetty tärkeänä, että työeläkejärjestelmästä työelämään pyrkiminen perustuu työllistyvien henkilöiden vapaaehtoisuuteen. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos julkaisi heinäkuussa 2007 tutkimuksen *Vammaisten työkyky vuonna 2007* (Holm – Happonen), jossa selvitettiin vammaisten halukkuutta pyrkiä työelämään. Vammaisten työkyky -tutkimus antaa yhden lähtökohdan selvitystyölle.

Vammaisten työkyky -tutkimuksen kyselyaineisto kerättiin alkuvuodesta 2007 yhteensä 11 valtakunnallisen vammais- ja potilasjärjestön jäsenistöstä. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 1047 henkilöä, vastausprosentti oli 36 %. Vastanneista noin puolet kuului Mielenterveyden keskusliittoon, Suomen Reumaliittoon ja Invalidiliittoon. Tutkimuksen kohderyhmässä oli mukana työssä olevia, työttömiä ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevia henkilöitä. On myös huomattava, että vastanneiden ikäjakautuma painottui vanhimpiin ikäryhmiin, joka osaltaan vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Siten tutkimuksen tulokset eivät ole suoraan verrattavissa työkyvyttömyyseläkkeellä oleviin.

Tutkimuksen perusteella 40 % vastanneista piti työn merkitystä hyvinvoinnin kannalta erittäin tärkeänä. Puolet vastanneista oli tehnyt jotain työtä viimeisen 24 kuukauden aikana, mukaan lukien vapaaehtoistyö. Kaikista vastanneista 30 % katsoi työkykynsä erinomaiseksi tai hyväksi.

Tutkimuksen mukaan kolmannes vammaisista pyrkii osallistumaan työelämään. Heidän joukossaan on runsaasti käyttämätöntä työvoimareserviä, arviolta 15 000 – 25 000 henkilöä. Vammaisten työkyky -tutkimuksen perusjoukko muodostuu verotuksen invalidivähennystä saavista 221 500 henkilöstä, joista 161 000 on työkyvyttömyyseläkkeellä. Tutkimustulosta ei voida suoraan siirtää tämän selvitystyön kohderyhmän työhön halukkuudesta kertovaksi tulokseksi.

Tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä kaikkiin työkyvyttömyyseläkkeellä oleviin voidaan arvioida monella tavoin. Yksi tutkimuksen todentama tärkeä havainto on iän suuri merkitys työllistymishalukkuuteen. Tutkimuksen mukaan enintään 44-vuotiaista virallisesti työkyvyttömäksi todetuista tutkituista 30 % ja yli 45-vuotiaista 8 % oli halukkaita palaamaan työelämään. Arvioitaessa työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön pyrkivien määrää nousee tämä havainto keskeiseksi lähtökohdaksi. Iän merkitys työllistymishalukkuuteen vastaa hyvin myös kohderyhmän kanssa työskentelevän henkilöstön arkihavaintoja.

Enintään 44-vuotiaita työkyvyttömyyseläkkeellä olevia on yhteensä 43 000 henkilöä, josta työkykyisiksi itsensä tuntevia ja työhön haluavia on tutkimuksen mukaan 30 %. Tämän perusteella enintään 44-vuotaita työhön pyrkiviä henkilöitä on 12 900.

Yli 45-vuotiaita työkyvyttömyyseläkkeellä olevia on yhteensä 214 000 henkilöä, joista työkykyisiksi itsensä tuntevia ja työhaluisia on tutkimuksen mukaan 8 %. Tämän perusteella yli 45-vuotiaita työhön pyrkiviä henkilöitä on 17 120 henkilöä. Yhteensä työeläkkeeltä työhön haluavia ja itsensä työkykyiseksi tuntevia henkilöitä on tämän perusteella noin 30 000. Tämän henkilömäärän osallistuminen työmarkkinoille merkitsisi 1,1 % suuruista työvoiman lisäystä. Tämän suuruinen työvoiman lisäys tukisi merkittävästi hallitusohjelman mukaista työllisyysasteen noston tavoitetta.

Vammaisten työkyky -tutkimuksen mukaan työhalukkaista henkilöistä 20 % halusi tehdä työtä kokoaikaisesti ja 80 % osa-aikaisesti. Tutkimuksen tulos voidaan ottaa lähtökohdaksi myös työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön palaavia henkilöitä tarkasteltaessa. Tutkimuksen tuloksen perusteella työhön pyrkivistä työkyvyttömyysetuutta saavista henkilöistä 6000 haluaisi työskennellä kokoaikaisesti ja 24 000 osa-aikaisesti. Työhalukkuuden painottuminen osa-aikatyöhön vastaa myös kohderyhmän kanssa työskentelevän henkilöstön arkihavaintoja.

30 000 henkilön työllistyminen merkitsisi merkittävää säästöä työkyvyttömyyseläkekustannuksiin. Keskimääräinen työeläkekustannus on 12 000 euroa vuodessa, jolloin 6 000 henkilön kokoaikainen työllistyminen ja siirtyminen pois työkyvyttömyyseläkkeeltä merkitsisi 72 miljoonan euron vuosittaista vähennystä eläkemenoissa. 24 000 henkilön siirtyminen osa-aikatyöhön ja sen myötä osa-aikaeläkkeelle merkitsisi 144 miljoonan euron vuosittaista vähennystä eläkemenoissa. Parhaimmillaan eläkemenojen vähennys voisi olla 30 000 henkilön työllistymisen kautta 216 miljoonaa euroa vuodessa, jolloin tämä summa muuttuu tätä oleellisesti suuremmaksi verotettavaksi palkkatuloksi.

Kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työllistyminen

Joitakin havaintoja kohderyhmän luonteesta työeläketilaston ensisijaisen diagnoosien pääryhmäjaon ja sairausryhmittelyn mukaisesti voidaan tehdä.

Mielenterveyskuntoutujat

Työkyvyttömyystilastoissa olevista mielenterveyskuntoutujista enintään 44 -vuotiaiden osuus on lähes puolet. Tämä mielenterveysdiagnoosien perusteella nuorena työkyvyttömyyseläkkeelle jääneiden 20 000 hengen ryhmä muodostaa keskeisen perusjoukon työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön pyrkivistä.

Enintään 44-vuotiaista mielenterveysdiagnoosien vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä olevia työelämään pyrkijöitä on noin 6000 henkilöä. Vähintään 45-vuotiaista mielenterveysdiagnoosien vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä olevista työhön pyrkiviä on noin 6 500 henkilöä. Yhteensä mielenterveysongelmien vuoksi työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön pyrkiviä on noin 12 500 henkilöä.

Vaikeista psyykkisistä sairauksista työkykyiseksi toipumisesta on ollut ristiriitaisia näkemyksiä. Käytössä on kuitenkin tutkimustietoa siitä, että vaikeimmistakin psyykkisistä sairauksista voidaan toipua ja palata työelämään. Yhdysvaltalaisissa seurantatutkimuksissa on todettu raskaimman psykiatrisen diagnoosin saaneiden, skitsofreniapotilaiden, olevan mahdollista työllistyä hyvällä tuella 30 – 80 %:sti (Bond 2004).

Suomessa julkaistiin 1990-luvulla psykologi Antti Karilan väitöskirja, jossa seurattiin mielenterveyspotilaiden selviytymistä. Seurantatutkimuksen mukaan kolmannes skitsofreniadiagnoosin saaneista potilaista oli viiden vuoden seurantajakson jälkeen työkykyisiä (Karila 1994). On siis olemassa selkeää näyttöä mahdollisuudesta tulla työkykyiseksi vaikeimmistakin psyykkisissä sairauksissa, kunhan sairaudesta toipumiseen liittyy ammatillista kuntoutusta.

Masennusdiagnoosin perusteella työkyvyttömyyseläkkeelle jääneet (39 000 henkilöä) muodostavat yhden merkittävän työkyvyttömyyseläkkeeltä työelämään todennäköisesti pyrkivien ryhmän. Eläketurvakeskus on julkaissut vuoden 2007 alussa kattavan tutkimuksen masennuksen vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (Gould ym. 2007). Määrä on kasvanut erityisen runsaasti viime vuosina. Vuosien 1998 ja 2006 välisenä aikana masennuseläkkeisiin käytetyt eläkemenot ovat kolminkertaistuneet. Masennuksen vuoksi eläkkeelle jääneet ovat muihin työkyvyttömyyseläkeläisiin verrattuna keskimääräistä nuorempia, koulutetumpia, useammin naisia ja saavat keskimääräistä suurempaa eläkettä.

Masennuksesta toipuminen on mahdollista. Hyvää tieteellistä näyttöä masennuksesta toipumisesta on esimerkiksi Tarja Melartinin 2005 julkaistussa väitöskirjassa (Melartin 2005). Melartinin seurantatutkimuksen mukaan masennuksesta toipuminen on mahdollinen, mutta pitkäkestoinen prosessi. Useissa tapauksissa sairausvakuutuspäivien enimmäismäärä täyttyy masennussairauden akuutissa vaiheessa ja henkilö päätyy kuntoutustuelle.

Gould ym. toteavat, että vain puolet masennuksen vuoksi kuusi kuukautta sairauslomalla olleista palaa työelämään. Sairausvakuutuspäivien täyttymisen jälkeen kuntoutustuelle siirtyvistä työelämään palaa enää alle 10 % sairastuneista. Masennuksen lisääntyminen ja yleisyys on saanut myös Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön nimeämään elokuussa 2007 korkean tason työryhmän selvittämään keinoja masennuksen vähentämiseksi.

Työsuhteisen työllistymisen sijaan mielenterveysongelmista kärsiville on perinteisesti tarjottu toimintamuodoksi sosiaalihuoltolakiin perustuvaa työtoimintaa, jossa ei muodostu työsuhdetta. Erilaiseen työtoimintaan osallistuvia mielenterveyskuntoutujia on noin 9000 henkilöä. Mielenterveyden keskusliiton selvitysten mukaan noin puolet heistä toivoo pääsevänsä työsuhteiseen työhön. (Raportti työtoiminnasta 2005 ja Mielekäs yritys raportti 2006)

Kehitysvammaiset

Älyllinen kehitysvammaisuus sairausryhmä muodostaa 6,5 % kaikista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista (16 625 henkilöä). Tässä ryhmässä enintään 44-vuotiaita on 7 762 henkilöä eli noin viidennes (18 %) kaikista enintään 44-vuotiaista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista.

Kehitysvammaisten työtoiminnalla on maassamme jo perinteet erityisesti suojatyökeskuksissa. STM:n selvityksen mukaan 7 700 kehitysvammaista osallistuu päivä- tai työtoimintaan. Kehitysvammajärjestöjen mukaan noin puolet osallistuvista, eli noin 3500 henkilöä, toivoo pääsevänsä työsuhteiseen työhön.

Kehitysvammaiset ovat Pohjois-Amerikassa vakiintunut vammaisryhmä, jonka työllistymistä avoimille työmarkkinoille tuetaan tuloksellisesti tuetun työllistymisen menetelmällä. Työvalmentajatoiminta on alun perin kehitetty Yhdysvalloissa kehitysvammaisten työllistymisen tukemiseksi työsuhteiseen työhön.

Tuki- ja liikuntaelinsairaat

Tämä sairausryhmä muodostaa toiseksi suurimman pääluokan työkyvyttömyyseläkkeellä olevista. Pääluokan ikärakenne painottuu vanhempiin ikäryhmiin. Enintään 44-vuotiaita henkilöitä tässä ryhmässä on 5 % (2 244 henkilöä) kaikista enintään 44-vuotiaista työkyvyttömyyseläkkeellä olevista. Tämän pääluokan työllistyminen todennäköinen volyyymi painottuu vanhempiin ikäryhmiin. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien, vähintään 45-vuotiaiden tuki- ja liikuntaelinsairaiden henkilöiden joukosta löytyy 4 800 työelämään pyrkivää henkilöä.

Tässä pääluokassa työllistymisen esteet painottuvat liikuntarajoitteiden voittamiseen. Nämä ovat useissa tapauksissa melko selkeäpiirteisesti kompensoitavissa apuvälineiden tai työympäristön rakenteellisten ratkaisujen kautta. Joissakin tapauksissa voidaan tarvita myös henkilökohtaista avustajaa työllistymisen tueksi. Informaatiotekniikan kehittyminen tarjoaa tälle ryhmälle myös uusia työllistymisen mahdollisuuksia.

Hermostosairaudet

Hermostosairauksien suurimmat sairausryhmät ovat MS-tauti ja epilepsia. Hermostosairaudet painottuvat vanhempiin ikäryhmiin. Yli 55-vuotiaat muodostavat 48 % eläkkeellä olevista. Enintään 44-vuotiaita henkilöitä tässä ryhmässä on kuitenkin 10 % (4243 henkilöä) kaikista tämän ikäluokan työkyvyttömyyseläkkeellä olevista.

Tässä pääryhmässä työllistymisen huomio kiinnittyy nuorempaan ikäryhmään, koska varsinkin etenevissä sairauksissa erityisesti nuoret ovat usein halukkaita tarttumaan opiskelun ja työllistymisen mahdollisuuksiin. Tässä pääryhmän työkyvyttömyyseläkkeellä olevista enintään 44-vuotiaista henkilöistä 1 300 työelämään pyrkijää.

Aistivammaiset

Keskeisimmät aistivammaryhmät näkövammaiset ja kuulovammaiset eivät näy kovinkaan suurina ryhminä työkyvyttömyyseläketilastoissa. Näkövammaisista noin puolet on työkyvyttömyyseläkkeellä puolen toimeentulon rakentuessa muulla tavoin. Näkövammaisilla ja kuulovammaisilla on pitkät perinteet työllistyä eri tavoin (itsenäinen yrittäjäyys ym.), ja näiden edellytysten parantaminen on syytä ottaa huomioon työllistymisen mahdollisuuksia kehitettäessä.

Yhteenveto

Työelämään työkyvyttömyyseläkkeeltä pyrkivistä 30 000 henkilöstä noin 40 % on eläkkeellä mielenterveyshäiriöiden perusteella, noin 20 % tuki – ja liikuntaelinten sairauksien perusteella ja runsaat 10 % kehitysvammaisuuden perusteella. Jäljelle jäävä vajaat 20 % jakautuu eri sairausryhmille, joista keskeisimpiä ovat hermostosairaudet (neurologiset sairaudet) sekä aistivammat (näkö- ja kuulovammat). Työhön pyrkivistä enintään 44-vuotiaita on 43% (12 900 henkilöä).

Tämän hetken tilanne

Kuntoutustuella ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työllistymisen ja työelämään paluun edistämiseksi julkiset työvoimapalvelut ovat keskeisessä roolissa. Niiden piiriin pääsemisen edellytys on asiakkuuden syntyminen työvoimatoimistoon. Asiakkuuden syntymistä ja palvelujen toteuttamista työvoimatoimistoissa säätelee Laki julkisista työvoimapalveluista, joka määrittelee kohderyhmän aseman palveluissa seuraavasti:

”Työttömällä työnhakijalla tarkoitetaan tässä laissa 17 vuotta täyttänyttä työnhakijaa, joka on työkykyinen, työmarkkinoiden käytettävissä ja työtön. Henkilöä pidetään työttömänä työnhakijana enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jona hän täyttää 65 vuotta.

Työkykyisellä tarkoitetaan henkilöä, joka ei saa sairausvakuutuslain ([364/1963](#)) mukaista päivärahaa tai kansaneläkelain ([347/1956](#)) mukaista työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea taikka täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa etuutta jonkin muun lain nojalla ja jota ei ole todettu sairausvakuutuslain tai kansaneläkelain mukaisesti työkyvyttömäksi. Lisäksi työkykyisenä pidetään mainitun etuuden saajaa

tai mainituilla tavoilla työkyvyttömäksi todettua, jonka työllistymistä työvoimatoimiston arvion mukaan voidaan tuloksellisesti tukea julkisella työvoimapalvelulla. Kansaneläkelain 22 §:n 2 momentin perusteella tai työkyvyttömyyden perusteella toisen valtion lainsäädännön mukaan eläkettä saavaa pidetään kuitenkin työkykyisenä.”

Lain mukaan keskeinen tekijä työkyvyttömyyseläkkeellä olevien mahdollisuudesta olla julkisten työvoimapalveluiden piirissä on se, miltä kansaneläkelain momentilta eläke on myönnetty ja saako henkilö työeläkettä. Tällä jaolla on oma historiallinen taustansa, se perustuu sotien jälkeiseen tilanteeseen jossa kansaneläkelaki säädettiin.

Julkisessa työvoimapalvelulaissa tarkoitettu ensimmäinen momentti on:

Työkyvyttömänä pidetään tätä lakia sovellettaessa henkilöä, joka on sairauden, vian tai vamman takia kykenemätön tekemään tavallista työtään tai muuta siihen verrattavaa työtä, jota on pidettävä hänen ikänsä, ammattitaitonsa sekä muut seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja kohtuullisen toimeentulon turvaavana. Kelan 22 § ensimmäisen momentin mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä on 141 089 henkilöä.

Julkisessa työvoimapalvelulaissa tarkoitettu toinen momentti on:

Työkyvyttömyyseläke myönnetään aina pysyvästi sokealle tai liikuntakyvyttömälle, samoin kuin henkilölle, joka sairautensa, vikansa tai vammansa vuoksi on pysyvästi niin avuttomassa tilassa, ettei voi tulla toimeen ilman toisen henkilön apua. Kelan 22 § toisen momentin eläkkeellä on 1 524 henkilöä, tämä määrä on työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistymisen näkökulmasta kohtuullisen vähäinen.

Työvoimatoimistot eivät toimi lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Työvoimatoimiston henkilöstö ei näytä useinkaan tuntevan julkisen työvoimapalvelulain työkyvyttömyysetuisuuksiin liittyvää kohtaa. Tämä näkemys perustuu työkyvyttömyyseläkettä saavilta henkilöiltä sekä heitä edustavien järjestöjen asiantuntijoilta tulevaan palautteeseen. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden kokemuksia asioinnista työvoimatoimistoissa on kerätty laajasti selvitystyötä varten. Kokemuksia on välittänyt valtakunnallisen vammaisfoorumin eri potilas- ja vammaisjärjestöjen muodostama verkosto.

Ensimmäisen momentin mukaista kansaneläkettä tai työeläkettä saavan henkilön tulisi lain mukaan olla työvoimatoimiston täysivaltainen asiakas, jos työvoimatoimiston arvion mukaan hänen työllistymistään voidaan tuloksellisesti tukea julkisilla työvoimapalveluilla.

Toisen momentin mukaista kansaneläkettä saavien tulisi lain mukaan olla aina täysivaltaisia työvoimatoimiston asiakkaita.

Työvoimatoimiston asiakkaaksi pääseminen on usein vaikeaa ja vaatii erityisiä ponnisteluja sekä omien oikeuksien hyvää tuntemusta. Työministeriön asiasta antama ohjeistus työvoimatoimistoille toukokuussa 2007 on selkeä: ”Kansaneläkelain 22 §:n 2 momentin nojalla työkyvyttömyyseläkettä saavia (sokeat ja vaikeasti liikuntavammaiset) pidetään työkykyisinä. Heidän työllistymistään voidaan tukea palkkatuella.”

Ylivoimainen enemmistö Kelan työkyvyttömyyseläkettä saavia (97 %) kuuluu ryhmään, jossa asiakkuuden syntyminen edellyttää lain mukaan työvoimatoimiston arviointia. Heillä on joko kansaneläkelain ensimmäisen momentin tarkoittama kansaneläke tai työeläke. Tässä tapauksessa julkisen työvoimapalvelulain tarkoittama toimintatapa on, että työvoimatoimisto tekee arvion, voidaanko työelämään pyrkivää henkilöä tuloksellisesti tukea julkisella työvoimapalvelulla.

Tätä työvoimapalvelulain kohtaa työministeriö on vielä selventänyt antamallaan ohjeella toukokuussa 2007: ”Työkyvyttömäksi todetun henkilön tai osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan henkilön työllistymistä voidaan tukea palkkatuella, jos työvoimatoimisto arvioi tuen myöntämisen työvoimapoliittisesti tarkoituksenmukaiseksi. Työvoimatoimisto arvioi työnhakijalta edellytettävän työkykyisyyden kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Arvioinnissa otetaan huomioon työmarkkinoille pyrkivän henkilön jäljellä oleva työkyky, vammaisuuden laatu sekä työmarkkinoilla tarjolla olevien työtehtävien sekä työntekijän terveydentilaan kohdistuvan vaatimukset. Koska palkkatyöstä maksettavalla palkalla voi olla vaikutuksia osa-työkyvyttömyyseläkkeen suuruuteen, asiakasta on neuvottava selvittämään eläkelaitokselta, miten maksettava palkka vaikuttaa hänen eläkkeeseensä.”

Lisäksi ministeriön ohjeistuksessa kuvataan eläkkeen lepäämään jättäneiden henkilöiden työllistäminen seuraavasti: ”Kansaneläkelain 22 §:n 1 momentin mukaan työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättänyt henkilö tai vasta eläkkeen lepäämään jättävä henkilö voidaan työvoimatoimiston yksittäistapauksessa suorittaman harkinnan perusteella työllistää työllisyysmäärärahoilla.” Työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättäminen on tällä hetkellä mahdollista vain Kelan toistaiseksi myönnettyä täysimääräistä työkyvyttömyyseläkettä saaville henkilöille.

Työhön pyrkivien työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden ja heitä edustavien järjestöjen asiantuntijoiden antaman palautteen perusteella nykyinen käytäntö työvoimatoimistoissa ei täytä lain asettama tavoitteita eikä ole ministeriön ohjeiden mukaista. Työvoimatoimistoissa ei tehdä arviointeja työllistettävyydestä, vaan useimmissa tapauksissa työvoimatoimiston virkailijat pyrkivät kääntymään työkyvyttömyyseläkkeellä olevan hakijan palvelujen ulkopuolelle jo ensimmäisen yhteydenoton tapahtuessa.

Nykyinen toimintatapa ei käytännössä mahdollista työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön pyrkivien työllistymistä julkisten työvoimapalveluiden avulla. Vallitseva toimintakäytäntö ei myöskään mahdollista heidän työllistymistään sosiaalisiin yrityksiin. Laki sosiaalisista yrityksistä asettaa sosiaalisiin yrityksiin työllistyvien kohderyhmään kuulumisen ehdoksi työnhakijana olemisen eli työvoimatoimiston asiakkuuden. Työvoimatoimistojen toimintatapa ei siten mahdollista hallitusohjelman asettaman sosiaalisiin yrityksiin työllistymisen tavoitteen toteutumista.

Vaikka selvityksen kohderyhmän asema työvoimatoimistoissa on varsin lohduton, löytyy muutamia myönteisiä poikkeuksia. On esimerkkejä, joissa työvoimatoimisto on ottanut työkyvyttömyyseläkkeellä olevan henkilön täysivaltaiseksi asiakkaaksi ja myöntänyt myös palkkatukea henkilön työllistymisen tueksi. Näiden positiivisten poikkeusten määrä on toistaiseksi vähäinen, mutta ne osoittavat tuloksellisen julkisen työvoimapalvelun olevan mahdollista työkyvyttömyyseläkettä saaville henkilöille.

Nykyinen tilanne työvoimapalvelulain tulkinnasta näyttää jättävän työvoimatoimistolle ja yksittäiselle virkailijalle liian laajan ja väljästi ohjeistetun harkintavallan. On myös ilmeistä, että harkintavaltaa käyttävät virkailijat eivät tunne riittävästi työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön palaamisen mahdollisuuksia.

Nykyinen epäselvä tilanne työvoimatoimistojen toimintakäytännöissä näkyy myös työministeriön työnhakijatilastoissa. Tilastoitujen ennen työnhaun alkamista eläkkeellä olleiden määrä on ollut useana vuonna noin 950 henkilöä Lakiin tai ohjeistuksiin tehdyt muutokset eivät ole muuttaneet näiden työnhakijoiden määrää. Sen sijaan työvoiman ulkopuolella ilman tarkempaa määritelyä syytä olevien vajaakuntoisten työnhakijoiden määrä on kasvanut voimakkaasti. Tällä hetkellä heitä on tilastoitu kuukausitasolla noin 14 000 henkilöä. Ilmeisesti tämän ryhmän kasvaminen liittyy ainakin osittain työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työnhakijoiden määrän lisääntymiseen. Tässä kohden tilastointi ei anna kovin tarkkaa kuvaa tilanteesta.

Selvitystyön asettamisen perusteluiksi on määritelty mm. elämänkaaren pituisen joustavuuden lisäämisen työmarkkinoilla sekä työeläkejärjestelmän nykyisen suljetun luonteen muuttamisen. Joustavuutta työelämään, työkykyisyyden ja työkyvyttömyyden rajausta pehmentämällä, on aikaisemminkin lisätty työvoimahallinnon toimenpiteillä. Pitkäaikaistyöttömien eläkemahdollisuuksien selvittelypalvelu (ELMA) on vuodesta 2001 alkaen selvittänyt vaikeimmin työllistyvien työkykyä ja mahdollisuuksia siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle. Vuosittain selvittelyn piirissä on noin 5000 henkilöä. Tämä ns. Taipaleen malli on tuonut parannusta siihen osallistuneiden henkilöiden elämäntilanteeseen ja siirtänyt työnhakijoiden joukosta terveydellisistä syistä työllistymään kykenemättömiä henkilöitä työkyvyttömyyseläkkeelle.

Selvitystyön väliraportin esitykset vuodelle 2008 pyrkivät joustavuuden lisäämiseen työvoimapalveluiden keinoin. Nykyisessä työvoimapolitiisessa tilanteessa työvoimahallinnon luonteva rooli on selvittää eläkemahdollisuuksien lisäksi myös työhön pyrkivien työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työllistymismahdollisuuksia. Joustavuuden lisääminen eläkejärjestelmään merkitsee pitkällä tähtäimellä myös työkyvyttömyyseläkkeiden tarkoituksenmukaista ja oikeaan osuua toteutumista. Nykyinen suljettu toimintatapa johtaa vaikeuksiin eläkkeelle pääsyssä ja myös eläkkeeltä työelämään palaamisessa. Työkyvyttömyyseläkejärjestelmään tulee saada kaksisuuntaista liikettä. Työelämään paluun tulee perustua vapaaehtoisuuteen.

Selvitystyön väliraportin esitykset tavoittelevat tilannetta, jossa kuntoutustuelta ja työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön pyrkivien palvelut muuttuvat työvoimatoimistoissa vakiintuneeksi ja hallituksi toimintatavaksi, joissa tuloksellinen työllistyminen ei jää enää yksittäistapauksiksi. Rahoitus, jolla esitykset voidaan toteuttaa, on jo pääosin varattuna vuoden 2008 talousarvioon.

Esitykset koskien vuotta 2008

1. Tavoite: Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työelämään pyrkivien henkilöiden on päästävä työvoimatoimistojen täysivaltaisiksi asiakkaiksi. Työvoimapalveluja kehitetään asiakaslähtöisesti siten, että ne palvelevat myös kuntoutustuella (määräaikainen työkyvyttömyyseläke) ja toistaiseksi myönnetyllä työkyvyttömyyseläkkeellä olevia työvoimapalveluja säätelevän lain tarkoittamalla tavalla.

Keinot:

- a) Työministeriö julkaisee esitteen ja muuta tarvittavaa materiaalia työvoimatoimistojen asiakkaiden ja virkailijoiden käyttöön työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistymisen mahdollisuuksista.
- b) Työvoimahallinnon henkilöstökoulutuksena järjestetään tarvittava perehtyminen tähän erityisalueeseen. Erityisesti työvoimatoimistojen johtajille tarjotaan perustiedot työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistymisen mahdollisuuksista.
- c) Jokaisessa työvoimahallinnon toimipisteessä on työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistymisen mahdollisuudet tunteva työvoimaneuvoja/nimikkovirkailija.
- c) Työministeriön ohjeistusta tarkennetaan nykyistä paremmin työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistymistä kannustavaan suuntaan.
- d) Työvoimatoimistoille suunnataan tiedotuskampanja kohderyhmän työllistymismahdollisuuksien tunnistamiseksi.
- e) Jokaisen työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistymään pyrkivän tulee päästä, lain julkisista työvoimapalveluista tarkoittamalla tavalla, viimeistään yhden kuukauden kuluessa työnhakijaksi rekisteröitymisen jälkeen työnhakuhaastatteluun (alkuhaastattelu) työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistymisen kysymyksiin perehtyneen virkailijan luokse.
- f) Työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön pyrkiville työnhakijoille on laadittava ja otettava käyttöön työvoimahallinnon rekisteriin tarkennettu koodi, joka mahdollistaa kohderyhmän tunnistamisen ja toimenpiteiden suuntaamisen tälle ryhmälle.
- g) Työvoimatoimistojen fyysistä esteettömyyttä ja työhallinnon tarjoaman informaation saavutettavuutta on kehitettävä.

2. Tavoite: Kuntoutustuella (määräaikainen työkyvyttömyyseläke) ja toistaiseksi myönnettyä työkyvyttömyyseläkkeellä työhön pyrkivän työllistettävyyden on selvitettävä ammatillisesti, kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti työllistymisedellytysten arviointipalvelulla.

Keinot:

a) Työllistymisedellytysten arviointipalvelun kehittäminen ja kokeileminen vuoden 2008 aikana sekä määrärahan varaaminen tähän. Palveluun tulee sisältyä työkyvyn arviointia, yhteistyötä työllistyvän henkilön hoitohenkilöstön kanssa, urasuunnittelua ja tarvittaessa työkokeilua.

b) Työllistymisedellytysten Arviointipalvelun toteuttamiseen tarvittavan määrärahan varaaminen vuoden 2009 budjettiin. Työministeriö käyttää tällä hetkellä eläke-edellytysten selvittelyyn noin kolme miljoonaa euroa. On perusteltua käyttää vähintään yhtä suuri määräraha myös työllistymisedellytysten selvittämiseen.

c) Työllistymisedellytysten selvittämispalvelua on parasta toteuttaa kohderyhmän työllistymistarpeet hyvin tuntevissa ja riittävän ammatillisen osaamisen omaavissa toimintayksiköissä. Työvoimanpalvelukeskusten mahdollinen rooli selvitysten toteuttamisessa on vielä syytä selvittää.

3. Tavoite: Kuntoutustuella (määräaikainen työkyvyttömyyseläke) ja toistaiseksi myönnettyä työkyvyttömyyseläkkeellä työllistymistä on tuettava palkkatuella ja tarvittaessa työelämään ulottuvalla muulla asiakaslähtöisellä tuella.

Keinot:

a) Palkkatukea käytetään kohderyhmän rekrytoitumiskynnystä alentamaan ja tarvittaessa tukemaan pitkäkestoista työllistymistä. Palkkatuen myöntämisessä työkyvyttömyyseläkkeeltä työllistyvä henkilö rinnastetaan vajaakuntoiseen työttömään työnhakijaan.

b) Työllistyjän yksilöllinen tukihenkilön (työvalmentaja) toteuttamaa työhön valmennusta käytetään tarvittaessa kohderyhmän työllistymisen tukena. Kohderyhmän tuloksellisesta työllistamisestä on tutkimusten mukaan saatu parhaita tuloksia yksilöllisten tukipalvelujen avulla. Palvelujen hankintaan osoitetaan tarpeeseen nähden riittävät määrärahat.

c) Ammatillisen kuntoutuksen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen palveluja käytetään kohderyhmän työllistymisen tukemisessa tarkoituksenmukaisella tavalla.

d) Samanaikaisesti toteutuvien toimenpiteiden tulee olla mahdollisia tuloksellisen työllistymisen sitä edellyttäessä.

4. Tavoite: Työllistymispalveluja kehittävien ja tarjoavien toimijoiden on otettava palveluvalikkoonsa myös kuntoutustuella (määräaikainen työkyvyttömyyseläke) ja toistaiseksi myönnettyä työkyvyttömyyseläkkeellä työelämään pyrkivät.

Keinot:

a)Työllisyyspoliittisen avustuksen kohderyhmänä oleviin lisätään kuntoutustuelta ja työkyvyttömyyseläkkeeltä työhön pyrkivät

b)Työllisyyspoliittiseen avustukseen kohdennettua määrärahaa nostetaan miljoonalla eurolla selvityksen kohderyhmään liittyvien hankkeiden mahdollistamiseksi.

c)Työllisyyspoliittisten avustusten kohderyhmän laajentamisesta tiedotetaan.

Esitysten rahoitus vuonna 2008

Esityksiin tarvittava lisärahoitus varataan vuoden 2008 budjettiin vammaisten ja vajaakuntoisten työllistämiseen erikseen kohdennettavaksi jo päätetystä 36 miljoonan euron määrärahasta. Soveltuvien osin kehittämistoimenpiteiden rahoitukseen käytetään ESR – rahoitusta.